

תורה ומידות טובות

פרשת תצוה | עלון מספר 219 | כניסת שבת: 17:20 (לנוהגים 40 דק' 17:00) יציאת שבת: גאונים: 18:11 ר"ת: 18:51

אורחות חיים

היה זה ימים מספר לפני חג הפסח, כשאל הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע נכנס חתן נכדתו, וביקש לברך כיצד לנהוג בנוגע למנהגי אבותיו בחומרות חג הפסח, כיצד יוכל לשמור עליהן לאחר שנכנס לבית חמיו.

חיך אליו רבי שלומק'ע והשיב: 'וכי מה נראה לך, שבעלותך השמימה לאחר 120 שנותיך כאן, ישאלו אותך אם וכיצד נהגת במנהגים כאלה ואחרים? אכן, הם חשובים, צריך לשמור עליהם, אבל שם בשמים ישאלו אותך רק שתי שאלות: האחת - האם נזהרת שלא לפגוע באף יהודי, והשנייה - האם שמרת על עיניך כראוי...

אלו הדברים החשובים באמת! ולמדנו לקח: לא שחלילה התכוון הרה"ק לזלזל במנהגי ישראל הקדושים, ההיפך - הן הוא בעצמו היו לו הנהגות קודש ומנהגים עליהם הקפיד קלה כבחמורה. אלא שאותו צדיק ביקש לגלות, כי מי ששומר על שתי הנקודות הללו - הימנעות מפגיעה ושמירת עיניים - זוכה לשמירה עליונה ממעל, בורא עולם שומר עליו...

הבה נזכור את הפרופורציה הראויה: שמירת עיניים היא מצוה מן התורה, עיקרון יסודי, כלי מחזיק ברכה של שמירה ממעל. חשוב להקפיד על כל מנהג, חומרה, הידור ושמירה, חשוב עוד יותר לשמור על העיניים מכל משמר. זה מה שמבטיח את רמתנו הרוחנית!

הלא העיניים הן הצינור להעברת מידע אל המוח שלנו - ולכן עלינו לשמור על הצינור הזה בשיא הניקיון והטהרה, לוודא שהוא נותר צח וזך, להבטיח שהוא חף מכל כתם, נקי, נוצץ! זו חובה שהיא מצוות עשה מן התורה, ולצד זאת, הביטו וראו גילוי מדהים, מפי השרף הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע, כמופיע בספר 'אמרי קדוש'. וכך הוא מגלה: 'השומר את עיניו, יחיו בניו ויגדלם ללא צער!

מילים, הבטחה אחת, כבירה, עוצמתית, מרגשת: שמירת עיניים היא ביטוח לילדים, ביטוח לחייהם, ביטוח לגידולם, ביטוח לבריאותם, ביטוח לנחת מהם. כל החבילה בשיק פתוח אחד - שמירת העיניים מבטיחה את חיי ילדינו, ואת גידולם - לאורך כל השנים - ללא כל צער!

מה יותר טוב מזה? היש הבטחה גדולה מזו?! לפיכך, כמה כדאי להבטיח את שמירת העיניים שלנו, במקסימום ביטחון, מקסימום ניקיון. (הכז אשכז קובלסקי שליט"א)

מענייני הפרשה

מאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

והראיה לזה, כי בקדש הקדשים אשר שם הארון והכרובים ושכינה על גביהם, לא היה שם נר, אלא "באהל מועד מחוץ לפרוכת יערוך אותו אהרן ובניו" (לקמן כז, כלא).

והנה יש רמז בפסוק זה לארבעה מקדשים: הראשון הוא המשכן שעשה משה רבינו במדבר, ונקרא על שמו, כמו שאמרו, ומשכן ה' שעשה משה במדבר. וזהו "ויקחו אליך שמן זית זך", שיהיה מאיר בכבודו. ואמר "זך", שכל ימי המשכן היה בשלמותו, ולא שלט בו אויב. וזהו "זך", בלי פשע. ואחריו שני המקדשים, האחד שעשה שלמה המלך, שעמד ארבע מאות ועשר שנים, ואח"כ נחרב בעונותינו, ואחד שבנו בני הגולה, שעמד ארבע מאות ועשרים. וזהו "כתית למאור", כלומר, "יתי שנה ו"תכ" שנה יהיו למאור, ואח"כ יחרבו בעונותינו. ותיבת "כתית" מורה על החרבן. אבל הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו, יהיה "להעלות נר תמיד", שלא יהיה כראשונים, לפי שיהיה מעשה שמים.

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וכו', כו. קשה לכאורה, הרי ואתה הוא לשון נוכח, ומדוע אמר גם כן תצוה, שהיה לו לומר צו. והנה איתא במדרש, נתגמגם לבו של משה רבינו, על שלא הביא כלום למלאכת המשכן. אמר לו הקב"ה, חיך דיבורך חביב עלי יותר מכל נדבתם. ויש להסביר ע"פ מה שביארו המפרשים, את ההבדל בין "דבר אל בני ישראל", לבין "צו את בני ישראל", ש"דבר", הוא שידבר פעם אחת ולא יותר, אבל "צו", פירושו זירוז, מיד ולדורות, כדאמרינן בגמרא (קידושין כט).

והנה גם כאשר הקב"ה אמר למשה בלשון דבר, בכל זאת היה מטריח את עצמו, ולומד עמהם כמה פעמים. וזה כונת המדרש: אמר לו הקב"ה, חיך דיבורך וכו', הכונה, מה שאתה מוסיף ומדבר מעצמך, אף שאין כאן מצוה, חביב עלי יותר מנדבתם. ולפי זה מובן, שבפרשת תרומה מוזכרים הנדבות שהביאו בני ישראל למלאכת המשכן, ואם כן, שואלת התורה כאן, "ואתה", כלומר, אתה משה מה תהיה נדבתך, על זה אמר, "תצוה את בני ישראל", פירוש, מה שאתה מזדחם תמיד, אף שאין אתה מצוה, חביב יותר מן הכל.

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד וכו', כו. צריך להבין, מדוע לא נאמר: וידבר ה' אל משה לאמר, צו את בני ישראל וכו' כדרך שנאמר בכל התורה, "וידבר ה' אל משה" וכו'? אלא אמרו בזהר הקדוש, כי לא נזכר שמו של משה רבינו בפרשה זאת, בעון שאמר (לקמן לז, לט): "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת", דהיינו, "מספר - כ", שהיא פרשה העשרים שבתורה. ואעפ"י ששמה רבינו אמרו לתועלתן של ישראל, בכל זאת קללת חכם אפילו על תנאי היא באה. לכן, לא נזכר שמו של משה רבינו בפרשה זו. ולכן לא נאמר וידבר ה' אל משה, וכמו שאמרו חז"ל שאומר המשל, אם אוהבי כאן אני כאן, וכיון ששמו של משה רבינו לא מוזכר, גם שמו של הקב"ה לא מוזכר. לכן אמר תצוה אותם, שלא יפתחו פיהם לשטן.

א"נ נחשת הוא אותיות נח-שת, שהיה משה רבינו מגלגלו של נח ושת, ולכן אמר ואתה, וזה רמז לשמו של משה, חיד"א. א"נ ויקחו אליך, ירמז לפרה אדומה, ששמה רבינו ברא לה. דאיתא במדרש, ששמה רבינו שאל את הקב"ה מה יקרה אם הכהנים יטמאו, אמר לו, יקחו פרה אדומה. ואלמלא שאלתו, לא היה מטמא מי שנטמא. לכן רמז לו שיזהירם "ויקחו אליך", ותזכור את הפרה האדומה.

עוד תירוץ לקושיא זו, דהנה הטעם שלא אמר הכתוב, וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל, אלא התחיל ב"ואתה תצוה", שהכונה "ואתה תצוה", מעצמך. "ויקחו אליך", ולא לי. וזה על פי דברי המדרש (תנחומא תולדו טז): אמרו ישראל כי אתה תאיר נרי, ואתה אומר שנאיר לפניך, אמר להם, בשביל להעלות אתכם. רצונו לומר, כי הוא גנאי גדול למעלה, שיאמר ה' אל משה שידליקו לפניו נרות, מכיון שהקב"ה יתברך הוא נרו של עולם, ואורו של עולם, והארץ מאירה מכבודו. לכן לא כתב את המצוה הזאת בשמו יתברך, אלא "ואתה" מעצמך "תצוה את בני ישראל". "ויקחו אליך" רצונו לומר, לצורך עצמך, שכשתבוא למשכן תמצא נר דלוק. שאהרן "אל יבוא בכל עת אל הקדש" ויקלל טז, אבל משה יכול לבוא, ואני איני צריך לאורה.

אנו מתעתדים להוציא לאור ספר שיו"ת נפלא של מורנו הרב

הגאון הגדול ר' יעקב נסים עטייה שליט"א

לכל המעוניין לסייע ולהקדיש להצלחה רפואה ולהבדיל לע"נ נא ליצור קשר בטלפון: 054-8416719

דעת גדולי רבותינו - חכם עדיף מנביא

גאולת העולם כולו הצוררה בכנפי המפלגה הבין

לאומית. כולם נוכחו לדעת כי החלומות האלה שוא ידברו, כל העבודות זרות הבישו את קווייהם, כולם נעקרו ונתערו, אבל נביאהו נביאי שקר לא שמו יד לפה. המרגלים בשעתם כשבקשו לשקר הכנירו מקצת אמת לתוך דבריהם "כי כולו שקר לא מתקיים" (נ"ש) נביאי השקר של דורינו לא דואגים בכלל לקיום השקר שהם מטיפים לו, כי בהבטלו שמורים אתם במלתחתם שקרים אחרים.

וההמון הנבער בדעת תורה, אינו מוכשר להבחין בין קלא דאילן תכלת. שקר אין לו רגלים דרושים לו תומכים וסועדים. מי מחזיק ביד נביאי השקר של ימינו! שכחת התורה עם-הארצות. מרגלה בפומיה של החפץ חיים: התורה מאירת עינים אבל מבלעדי התורה "העינים רואות ואינן יודעות מה הן רואות" בחושך ובאפילה מגיחות החיות ממאורתן, "בו תרמוש כל חיתו יער", "אם אין הבדלה דעת מנין".

"כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה" זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, המכוון לשאלות בודדות של כשר וטריפה קל וחומר לשאלות הנוגעות לכלל ישראל. מי הם הפוסקים והמשיבים לשאלות הדור שלנו? ריקים ופוחזים חשוכי דעת תורה, שפלים הנכונים לוותר על יהדותם בעד נזיד עדשים, הם הם מנהיגי דורנו נתקיימה הנבואה "ותעלולים ימשלו בם".

"קטגוריא באה בתלמידי חכמים" - האפיקורסים בדורות שקדמו טענו: "מה אהנו לך רבנן לדידהו קרו לדידהו שנו" (פסק חלק) הם הודו בעצם הנאה והטובה הרוחנית הכרוכים בדיעת התורה. הכפירים של דורנו טענתם כי לומדי התורה ממיטים שואה על עצמם ועם העם כולו. עוד מובן למימרא כי הקטיגוריא חדרה לבין ת"ח גופם, והם מקטרגים אחד על משנהו. (עקבתא למשיחא" להגה"ק ר' אלחנן וסרמן ה"ד זאוק"ל)

הלאומי (פסק דין אודות רשימת העד הלאומי מאת גדולי הדור בלחץ ובחול' ונחוס: מן ר' חיים עוזר גרודז'ינסקי, מן החפץ חיים, מן האור שמח, מן ר' יוסף חיים זוננפלד, מן ר' יוסף קליסקין, מן ר' שלמה עליאשוו בעל הלשם שבו והחלמה, ר' משה קליסק, ר' איסר זלמן מלצר, האלדמו"ר מגור, האלדמו"ר מצעלז, האלדמו"ר מסוקולוב ועוד, אגרות ר' חיים עוזר ח"א עמי"א סי' רפ"ט)

"בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגרי" - זאת אומרת תתרבה החוצפה. עוד מובן אחד למילה "יסגרי" דהיינו "גדולה". מגדולי הדור דרשו לפני שיהיו מחוננים בתורה ביראה ובחכמה, בעקבתא דמשיחא יוכתר לגדול כל מי שיש לו מדת חוצפה למדי. ולא עוד אלא כל מי שחוצפתו גדולה ביותר, יהא גם בר סמכא גדול ביותר. רואים אנו כי תנאי מוקדם להיות מנהיג במפלגה היא החוצפה והעזות.

"ואין תוכחה" - מימי עולם היו מוכיחים בישראל אשר נדדו מעיר לעיר והוכיחו את העם. גם המרא דאתרא היה אומר דברי תוכחה בעירו מפרק לפרק. לפני מאת שנה היה מפורסם המגיד מדובנא, והגאון מוילנא שלח אחריו כי יטיף מוסר לו לגאון מוילנא. לפני זמן לא רב חי המגיד מקלם, שהחזיר בתשובה בדרשותיו המלהיבות בני אדם רבים. מתשובות הראשונים (רס"א ריב"ש) ידוע לנו כי בימיהם נמצאו בכל עיר ועיר ברורי עברות, אשר מתפקדים היה לבער אחרי עוברי עברה. עכשיו פסקו המוכיחים, נואמים יש די והותר, אלה אינם מוכיחים. אין ממנהגם להעלות דברי תורה על שפתיהם.

מי הם הנואמים!? שכירי המפלגות לשם תעמולה, מרדימים את ההמון בחלומות מתוקים על גאולת ישראל הצרורה בכנפי המפלגה הלאומית, או על

מרן הח"ח זיע"א: מלך השיא בתו לכפרי גדלו ורוממו והשפייע לו מכל טוב. לימים שכח הכפרי מנין הוא ומיהיך הגיע, גבה לבו והתחיל לבזות את אשתו בת המלך, גרשו המלך מביתו. באו שרים ובקשו עבדו, החזירו המלך לביתו. עבר זמן ושוב שכח וכו' ושוב גרשו. שלח הכפרי שליח ואמר למלך: נכון שעם בתך איני יכול לדור, אבל זכור נא כי הייתי פעם חתן - תן לי לפחות דירה בארמונו... שלח לו המלך טפש שבטפשים! באיזו העזה אתה פונה אלי?!... בתי יושבת בודדה וגלמודה, ואתה מוסיף ומציהר שלא תדור עמה, ועודך מבקש שאתן לך דירה, והיכן, בארמונו המלך?! הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?!... (משל שאמר בדברו על הציונים כנכסיה הגדולה של אר"י מתוך פנקסו של הגר"ש שצדקון. מוצא בספר קול חוצב מכוון דעת תורה ירושלים התשנ"ט)

מרן ר' חיים הלוי סולובייצ'יק מבריסק זצ"ל: העולם טועה כאילו מטרתה הסופית של הציונות היא הקמת מדינת יהודים. מטרתה הסופית של הציונות, היא עקירת התורה ח"ו!!!!!! ואילו בהקמת המדינה הם רואים רק את האמצעי הטוב ביותר לעקירה זו" (מפי בנו הגר"ז ז"ל, ולקוט דעת תורה מלוצק לספר עקבתא למשיחא להג"א וסרמן ז"ל).

חובה קדושה מוטלת על כל מי שכבוד ה' וכבוד תורתו הקדושה יקרים בעיניו ונוגעים ללבו, לדרוש בכל תוקף שיסירו את שמו מתוך רשימת עדת החופשים, למען לא ישאר חבר בעדה אשר בתקנותיה מרימה יד בתורת משה. ובהיות וכל המתרשל נשאר עפ"י החוקה, ממילא חבר לעדת החפשים, מחויב כל בר ישראל על פי דין תורתו הקדושה להיות זריז נשכר לעשות כל הדרוש על פי חוקי הממשלה יר"ה ששמו יוסר מתוך רשימת ועד

סיפור לשכת - הרב קרלינשטיין שמר את המכתב המזעזע...

ותחבו לכיסו כשהוא זועק: "לשון הרע! מי הרשה לך להסתכל בזה?!". הסתבר, כי כתב המכתב היה יהודי שביקש לערוך עמו עסקת ממון מסוימת. וכיון שרבי ראובן לא נענה להצעתו, טרח הלה וכתב את הדברים במכתב מזעזע, בו פירט אחת לאחת כיצד ייסוריו של רבי ראובן למיניהם באו לו ב'מדה כנגד מדה'!

במכתבו תאר ופרט כאבים וחוליים שפקדו את רבי ראובן במשך השנים, תוך כדי שהוא פוגע בנקודות הכואבות והרגישות, מפטיר וכותב: "הקב"ה מכה בך", מכיוון שאתה רק נאה דורש ולא נאה מקיים. כליותיך חולות כי הן יועצות רע" וכו'. כך הלך ומנה במכתבו רבי ראובן שמונה או תשע נקודות, כשהוא מוכיח את רבי ראובן, ומעורר אותו לערוך חשבון נפש ולחקור בשל מה באו עליו כל יסוריו.

רבי ראובן סיים לקרוא את המכתב בשתיקה, ומני אז, בכל פעם שפגש את אותו אדם, נהג לברך אותו לשלום בסבר פנים יפות, ולדבר עמו בחביבות מיוחדת. כאשר ערך כותב המכתב שמחות לילדיו, התאמת רבי ראובן להופיע, ולאחל לו שיהווה מאת מכל יוצאי חלציו. כשנבצר ממנו להגיע, עקב מחלתו, נהג לשגר מתנות נאות, ולצרף גם מכתב ברכה חם ולבב.

ניתן היה לחשוב כי בכך הסתיים הסיפור, אבל האמת היא כי הסיפור עדיין לא התחיל! רבי ראובן גזר את שולי המכתב באופן ששם הכותב לא יופיע, והטמין אותו במקום סתר. מדי פעם כאשר שב מאירועים ומדרשות בהם האזינו לדבריו בשקיקה מאות אנשים, הוא ניגש לארון, הוציא את המכתב ממסתורו והחל להתעמק בדברים שוברי הלב. רק כאשר הרגיש שמדת הגאווה שבורה ורצוזה, השיב רבי ראובן את המכתב למסתורו למשמרת עד שיזדקק לו בפעם הבאה... (מתוך ההקדמה יחי' לראובן שמונה)

זה מכח האדם, אלא מתנת שמים. לענוה יש צורות ביטוי רבות, אבל ראשיתה היא בשינוי החשיבה האישית, בחידוד התבונה שכל הישג אינו אישי ברגע בו יושב האדם לבדו, והוא עורך את מאזן הצלחותיו והישגיו, כאן מקום הענוה. ענוה היא להבין שהידיים אינן שלי, המוח המבריק הוא לא בגללי, החכמה שיש לי אינה בזכותי, והרגליים בכוחן רצתי למרחקים אינן רכוש. כל הישג - הכל מתנת שמים.

ואני לשלעצמי - מה אני? מה חיי? האם אני חכם לולא נתן בי בורא עולם חכמה? האם אני גיבור לולא קיבלתי כוחות ממעל? האם יכולתי לראות, לשמוע, להחכים, להתעשר ולהתאשר - לולא ה' נותן לי הכל?! זוהי ענוה, זו משמעותה. הכרה בכך שכל מה שיש לי הוא מאבא שבשמים, הוא נתן לי את הכל. את העניים שרואות למרחוק, את המוח שמעבד את הנשימה שנותנת חמצן. הכל הוא ממנו, אני בסך הכל גוף זעיר, בוגר פצפון במערכת. כשם שאני מה שאני - יכולתי להיות מישהו אחר לחלוטין, נטול כל הישג ומאופס מכל הצלחה. מי שעשה את ההבדל - הוא מלך מלכי המלכים, אני פשוט כלום! (הכז אשכ קובלסקי)

רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל שב מטיפול רפואי מסובך, והנה ליד דלת הבית המתינה לו מעטפה ומכתב בתוכה. רעייתו של רבי ראובן הוציאה את המכתב ממעטפתו, סקרה את המילים ופרצה בדמעות שלישי. רבי ראובן ניגש לראות בשל מה הבכי, עיניו התוצצו בזריות בין השורות, ופניו החווירו כשלג. אחד מבני הבית שנכח במקום בשעת מעשה, ניגש להציץ במכתב, אך רבי ראובן קימט מיד את הנייר

מעיונו המשפט

נזאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

אדם שהופקד על נקיון מכשירי חשמל ונתקלקל מכשיר האם חייב בנזק?!

מזיק, ואין לחייבו כי אם מדיני שמירה, וכמו שחייבו לטבח מדין שומר שכו.

והסבירו המפרשים שגם לדעת התוס' חייב מדין שומר, אלא שדעת התוס' היא שניתן לחייבו גם מדין אדם המזיק. ולפי"ז באופן שאין לחייבו מדין מזיק כגון בגרמא, עדיין יש לחייבו מדין שומר גם לדעת התוס'. ועיין בהגרעק"א (בהגה"ו לשו"ע חו"מ סי' כ"ד ס"א) שמ"מ לא פקע חיוב שומרים.

והנה בשו"ע (חו"מ סי' פ"ו ס"א) מבואר שכל האומנים שומרי שכו הם. ונחלקו הסמ"ע והש"ך שם, שלדעת הסמ"ע (שם, סק"א) לא נאמר דין זה אלא באומן בקבלנות ולא בשכיר יום, שאין חיוב שמירה עליו וז"ל: ועוד יש לחלק, דסתם קבלן עושה המלאכה בביתו ושייך בו שמירת הכלי מגנבים מביתו, משא"כ בשכיר יום דמסתמא הוא עושה המלאכה בבית הבעלים ואין השמירה עליו. ועיין מה שכתבתי עוד מזה בדרישה ופרישה, עכ"ל:

א"כ יוצא לפי"ד הסמ"ע שמי שעושה מלאכה בבית בעה"ב אינו חייב בשמירת הכלי. ולכאורה יש לומר לסברת הסמ"ע בניד"ב באיש התחזוקה, שנמצא בבית בעה"ב, שכיון שבעה"ב נמצא במקום הרי הוא שומר על חפציו.

אמנם הש"ך (שם, סק"א) נחלק ע"ד הסמ"ע וכתב וז"ל: ולפע"ד אפי' עושה המלאכה אצל הבעל הבית הוי שומר שכו מטעם שזהו שכרו שמשכר במה שנתן לו מלאכה ליטול שכרו, עכ"ל. ועיין בפתחי תשובה (שם, סק"א) שהבי"ד המחנה אפרים (ה"ל שו"מ סי' מ"א) שבתחילה כתב שדעתו כסברת הש"ך שגם העושה מלאכה בבית בעה"ב הוי שומר שכו, אולם אח"כ כתב המחנה אפרים שמדברי רש"י משמע כסברת הסמ"ע. וז"ל הפת"ש בשם המחנה אפרים: אבל רש"י ז"ל פירש במתניתין [ב"מ פ:] כן האומנים, קבלנים המקבלים עליהן לעשות מלאכה בבתיהם, ע"כ. ולכאורה קשה דאמאי לא פירש בסתמא בין באומן בין בשכיר העושה אצל בעל הבית כו'. אשר ע"כ נ"ל דאין האומן נעשה שומר שכו אלא בעושה מלאכה אצלו, דהואיל ולהנאתו הוא אצלו גמר נפשיה לשמרו מגניבה ואבידה, דאם הוא לא ישמרנו מי ישמרנו, אבל בעושה אצל בעל הבית אינו עומד אצלו ברשותו לא וכו', ונראה דלא מיבעיא דכהאי גוונא לא הוי שומר שכו, אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי, וכמ"ש הב"ח וספי"א [ז] דהא לא סילקו הבעלים שמירתן כיון שאין האומן רשאי להביא הכלי בביתו ולתקנו שם, וסתם שמירה הוי כשמסלקים הבעלים החפץ מרשותם לרשות הנפקד, והכי איתא במכילתא ומשפטים קס"ד, עכ"ד. וזה מכוון לדעת הסמ"ע וסק"א, עכ"ל.

והנה אם הודיעו הבעלים לאומן שהם צריכים ללכת לאיזה מקום והם עוזבים את הבית, בזה נראה שלכו"ע חייב האומן בשמירה. והביאו ראיה לדין זה מגמ' (ב"ק מה). באשה שנכנסה לאפות בבית של פלוני, ובהמתו של בעה"ב אכלה את הבצק ומתה מזה, ורבה חייבה לשלם על הבהמה. ושאלה הגמ' מדוע חייב על הבהמה, והרי קיי"ל שאין בעל הפירות חייב בכה"ג, מכיון דהוה

שאלה: מי שהופקד על נקיון של כלי החשמל בבית והוא נקרא "איש תחזוקה" בבית על כל המכשירים, ותוך כדי עבודתו השתחרר קפיץ של אחד המכשירים ונתקלקל, האם חייב העובד לשלם את עלות התיקון של מכשיר זה? ומה הדין אם בעת שניקה מכשיר לא נזרז להקפיד ולנקותו בחומרים מתאימים, אלא ניקהו בחומרים חריפים עם מים כגון אקונומיקה וכדו' שלצורך נקיון הכלי אי"צ להשתמש בחומרים כאלה, ואח"כ כשהפעילו את המכשיר התקלקל בשעת הפעלתו האם על זה שניקהו בצורה כזו חייב או פטור?!

תשובה: מקור דין זה בגמ' (ב"ק 97 לט:) ובהרי"ף וברא"ש שם בסוגיא. וברמב"ם (הלכות שכיחות פ"י ה"ה), וכן בטור ושו"ע (חו"מ סי' פ"ו ס"א) וז"ל הטור: כתב הרמב"ם ז"ל טבח ששחט בחנם ונבלה וכן שולחני שאמר יפה ונמצא רע וכל כיוצא בזה עליו להביא ראיה שהוא אומן ואם אינו מביא ראיה משלם, עכ"ל:

ומרן בבי"ב (שם) כתב וז"ל: וכתב הרב המגיד למד הרב ז"ל מההוא דאמרין (לט:) גבי טבח בחנם שנבל ואמר לו רבי יוחנן אייתי ראיה דמומחה את ואפטרך אלמא עליו להביא ראיה ואם לאו ישלם וקל וחומר הוא לשולחני ומה טבח שאמר חכמים (חולין ג:) רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם עליו להביא ראיה שולחני לא כל שכן ופשוט הוא, עכ"ל:

וכן פסק מרן בשו"ע (חו"מ סי' פ"ו ס"ז) וז"ל: טבח שעושה בחנם וניבל, וכן שולחני שאמר: יפה, ונמצא רע, וכן כל כיוצא בזה, עליהם להביא ראיה שהם מומחים, ואם לא הביאו ראיה, משלמין. עכ"ל.

לפי"ז יוצא שאם הוא הדיוט ואינו אומן וקלקל אפילו אם עושה בחינם חייב. ואומן שעשה בחינם פטור ואם עושה בשכר חייב. והנה בטעם חיובו של האומן שעושה בשכר וקלקל נחלקו הראשונים, שהתוס' (ב"ק כז: ד"ה ושמאל) כתבו שאדם המזיק באונס פטור, והוכחתם מדברי הירושלמי. וכן יש עוד ראיה מסוגיא זו שטבח אומן שעושה בחינם וקלקל פטור. הרי שהמזיק באונס פטור. יוצא מדברי התוס' שהטור שחייב בטבח הדיוט, הוא משום אדם המזיק, מכיון שלא השיג טוב על אופן שחיטתו. אולם באומן מנוסה במלאכתו דנים שמה שנתבלה הוי אונס.

אמנם הרמב"ן (בחי' ל"מ פב.) נחלק ע"ד התוס', וס"ל שמזיק אפילו באונס גמור חייב. והטעם לפטור בטבח אומן הוא, שאין אומן הטועה במלאכתו נכנס לגדר מזיק, מכיון דהוי כמזיק ברשות. וכן מבואר בדברי השיטה מקובצת (ב"ק כז: ב"ק רכז יעקבי והרי"ב) שכיון שמתעסקים לטובת הניזק לא נקראים "אדם המזיק", ויש להם דין שומר.

ועיין בקובץ שיעורים (ב"ק אורח קי"ט), ובשו"ת אבני נזר (חו"מ סי' י"ט), ובחזו"א (ב"ק סי' י"א אורח כ"א) שדנו לפי הטעם שחייבו של הטבח הוא מדין שומר, האם צריך והאם יש קנייני שמירה כאן, או שקבלת השכר עצמו הוא קנין. ובשיטתו (ב"ק לט.) כתב בשם הרמ"ה שבטבח צריך להקדים שכו, שפעמים אינו מושך ואין שום קנין שמייבי.

והנה בניד"ד של איש תחזוקה זה בבית שהתקלקל לו מכשיר, לכאורה זו מחלוקת ראשונים, שלדעת התוס' יש מקום לחייב אותו על נזקי המכשיר שנעשו בשעת הניקיון מדין אדם המזיק, שהרי אין כאן אונס, וכן מקבל על זה שכו, ודינו כטבח אומן שקלקל. ואילו לשיטת הרמב"ן והריטב"א דינו כמזיק ברשות שאין עליו שם

לה שלא תאכל?! ותירצו דכיון שנכנסה לרשות בעל החצר, קיבלה על עצמה לשמור. דהיינו שהחוב הוא משום אחריות שמירה ולא משום אדם המזיק, מכיון דהו"ל שלא תאכל.

עוד שאלה הגמ' שם מהדין הזה, באשה שנכנסה לטחון חיטים אצל בעה"ב, שמשמע משום שהנכנס ברשות פטור. ותירצה הגמ' שיש חילוק, שהאשה הנכנסת לטחון, אין הבעלים צריכים לצאת מהבית ואין אחריות השמירה על מי שנכנס, אולם אשה הנכנסת לאפות מכיון שהבעלים צריכים לצאת מחמת צניעות, לכן האחריות על הנכנס.

א"כ יוצא לנו מסוגיא זו, שגם בביתו של בעה"ב אם ידוע לנו שבעה"ב יוצא מהבית, מוטלת השמירה על הנכנס. ועיין בקונטרס הראיות להרא"ז שהקשה, איך אפשר לחייבו מדין שמירה, והרי שומר מתחייב ע"י קנין וכאן היכן יש קנין של שמירה, עיי"ש.

והנה אם נמסר המכשיר ביד איש התחזוקה ויצא משמירת הבעלים, ויש עליו חיוב שמירה וכמבואר לעיל, יש לדון איזה סוג שומר הוא, האם נאמר שכו שמקבל שכר עבור טרחה דינו כשומר שכו, או שנאמר שכיון שעיקר השכר ניתן עבור טירחת המלאכה ולא עבור השמירה דינו כשומר חנם. והנה הפת"ש (חו"מ סי' פ"ג סק"א) הביא דברי המחנה אפרים (ה"ל שו"מ סי' מ"א) שכתב בשם מהרש"ק (ח"ב סי' פ"ב) שמשמע מדבריו שמשרת של בעה"ב שהולך בידו דבר מה, נחשב כשומר חנם. ואפילו שמקבל על זה שכו, אין זה שכו שמירה אלא שכו שירות הבית. אלא שהבי"ד קצות החושן (חו"מ סי' ל"א סק"ז) שחולק ע"ד מהרש"ק בזה. א"כ יוצא לנו מחלוקת הפוסקים, האם משרת שעובד אצל בעה"ב דינו כשומר חנם או כשומר שכו.

ועיין בשו"ת התשב"ץ (ח"א סי' י"ג) שדן בטבח מומחה של בני העיר, שהיה שוחט בהמות בשכו, ונתנו לו גם תרנגולים לשחוט, וניבל, האם חייב או פטור. וכתב שהוא פטור, מכיון שהשכו שהוא נוטל הוא עבור הבהמות, ואילו את התרנגולים שוחט בחינם בתורת גמ"ח, ולכן דינו כטבח אומן ומומחה ששוחט בחינם וניבל שהוא פטור. ועוד אפילו אם נאמר שהשכו שמקבל הוא גם עבור התרנגולים, אם נחלק את שכרו שמקבל עבור התרנגולים, יצא שהוא פחות משווה פרוטה, וע"כ כלפי התרנגולים לא נחשב שמקבל ע"ז שכו. וא"כ לפי"ד התשב"ץ יש לדון גם במשרת שמקבל שכר עבור טרחתו בבית בעה"ב, ובין פעולותיו נשבר הכלי, האם נחשב כשווה פרוטה עבור הטירחא בכלי זה.

והנה הטור (חו"מ סי' פ"ו ס"ד וס"ט) כתב וז"ל: והטבחים שלוקחין הכרשיות מן הכשרות נקרא שפיר בשכו אף על פי שאין לוקחין כלום מן הטרפות כיון שאם לא נטרפה היה נוטל נמצא זה שכרו ועוד הכרשיות שנותנות לו מן הכשרות הן שכו גם על הטרפות, ע"כ:

וכתב ע"ז מרן הבי"ב (דברים שכו טעם הם". והפרישה (שם, סק"ט) כתב וז"ל: הריב"ש (סי' ת"ק) תמה על המנהג וביורה דעה סימן ר"ח כתבתי עיין שם, עכ"ל: א"כ לפי הטעם השני הכרשיות שלוקחים על הכשרות הם שכו על הטרפות.

והמהרש"ל (ב"ק פ"ט סכ"ג) כתב והביא ראיה מכאן לטבח בהמות שנחשב בשכו גם על התרנגולים, אפילו שאינו מקבל שכר עליהם, מאחר שמקבל שכר על הבהמות. והביאו הש"ך (שם בסק"ח). והגרעק"א כתב (שם) שבתשב"ץ הנ"ל לא כתב כן. ונראה דס"ל להגרעק"א שהתשב"ץ חולק ע"ד מהרש"ל שהביא

"מעייני המשפט" - המשך מעמוד הקודם

הש"ך. וא"כ לפי הסבר זה יתכן לומר שיכול לטעון ולומר 'קים לי סבבא זו'.

הקשו המפרשים, שלכאורה דברי התשב"ץ הם חידוש גדול, שהרי מבואר בשומר שכן שאם יש לו שכן שווה פרוטה נחשב לשומר שכן, ולא מצינו בפוסקים שצריך שיהיה פרוטה על כל יום. ואילו לפי סברת התשב"ץ, צ"ל כן, שצריך שווה פרוטה על כל יום, אלא שכתבו לחלק שבדאי אם שומר שכן מקבל שווה פרוטה על שמירתו נחשב הכל כשמירה אחת וכאחריות על מה שקיבל עליו, אבל בטבח נחשב פעולות נפרדות. ויש מקום לומר שיצטרך שווה פרוטה על כל פעולה וזוהי מחלוקת התשב"ץ ומהרש"ל. וא"כ בניד"ד נראה לדמות את איש התחזוקה הנ"ל יותר ל'שומר' שכל פעולת הנקיון פעולה אחת היא על כל כלי הבית.

והנה נשאר לנו לדון, מה הדין אם באופן השימוש או נקיון הכלי והמכשיר נעשה בפשיעה, באופן שידוע לכולם שטיפול במכשיר זה מזיק למכשיר, כגון להכניס מכשיר חשמלי לתוך מים, שבדאי שהוא יתקלקל, שכיון שפשע, בזה בדאי חייב לשלם אפילו שאינו ידוע לנו בודאות אם זה גרם לנזק. וכמו שראינו בגמ' (לט): פושע הוא, מזיק הוא.

ובמקרה שאיש התחזוקה לקח את הכלי לעבוד איתו בשביל הבעלים במסגרת שירות הבית, ועבד עם הכלי כראוי בלא שינוי, ובשעת העבודה נשבר הכלי כתוצאה מהעבודה, בזה מסתבר שפטור לכו"ע והגמ' לא מדברת באופן כזה. שבטבח שניבל נמצא שחיסיתו לא נעשית באופן שהיה צריך לעשות, ובכל זאת באנו לפטור משום אונס או משום מזל של בעל הבהמה, אבל מחמת מלאכה בשעת מלאכה, אין מקום לחייב את איש התחזוקה, שאפילו לשואל פטור במתה בשעת מלאכה, כל שכן שומר שכן שעושה בעבור הבעלים. והנה בטבח שניבל והטריף את הבהמה וטוען שהוא מומחה והוא באונס, אמרין בגמ' שאומרים לו לך ותביא ראיה שאתה מומחה. וכן פסק מרן השו"ע (ה"מ סי' ק"ז) וז"ל: טבח שעשה בחינם וניבל עליו להביא ראיה שהוא מומחה, ע"כ.

וכתב שם הקובץ שעורים לדון בזה, שבשלמא אם החיוב של הטבח הוא משום דהוי שומר מובן מדוע הוא צריך להוכיח שלא פשע ע"י שבועה, וגם כאן עליו לברר. אבל אם נאמר שחייבו הוא משום מזיק, ומדוע עליו להוכיח?

אדרבה על בעל הבהמה להוכיח שהזיק בפשיעה. והסבירו שם הראשונים, שגם אם חיובו מטעם מזיק, מכיון שעשה פעולת הזיק ודאית שהזיק את הבהמה, עליו להוכיח שהיה באונס או שהוא מומחה.

אמנם עדיין נשאר לנו לברר בניד"ד, שאם בשעה שלקח איש התחזוקה את הכלי להשתמש בו לצרכי הבית, ובשעת השימוש בכלי הפסיק לפעול ויתכן שהשימוש בו היה שלא כדרכו ונגרם הקלקול, בזה בדאי שיש לחייבו מדין שומר, אולם בניד"ד המציאות היתה שבשעה שניקה את המכשיר לא ראינו בו ולא התגלה בו קלקול, ורק לאחר מכן כשהבעלים הפעילו את המכשיר לא פעל ונפסקה פעולתו. ואפילו תימא שנראה שהטעם שהתקלקל הוא מחמת ששטף בחומרים המזיקים את הכלי, מ"מ יתכן לומר שהתקלקל ללא קשר למעשיו, או שהיה מקולקל קודם שניקהו בחומרים אלו, ואפשר לדון מצד חזקה דהשתא, דאמרין 'כאן נמצא וכאן היה' וחזקה שהתקלקל תחת ידו של בעה"ב. ומצינו מקור לדין זה של חזקה זו בשו"ע (ה"מ סי' רכ"ד) במום שנמצא ברשות הקונה ואין אנחנו יודעים אם מום זה נעשה ברשות המוכר, שדנים שברשות הקונה הגיע הנזק.

וצ"ע מה הדין אם נשתנה לרשות שומר או שוכר, האם גם זה יחשב כשינוי רשות. ועיין בתוס' (נילה נה. ד"ה ולענין) ובתירוצם הראשון, שהשואל לא נחשב כשינוי רשות לענין החזקה.

והנה מצינו בשער המשפט (סי' קע"ו ס"ד) שכתב מה יהיה הדין בשותפין שהיו צריכים למכור סחורה ואחד השותפין עיכב מלמכור, והביא בשם הרידב"ז, שאם לא היה זמן ידוע למכור, פטור, מכיון שזה נקרא גרמא בנזיקין ופטור. והקשה עליו שער המשפט שחילוקים הללו אינם שייכים רק במזיק ולא בשומר שחייבתו התורה בפשיעה, אפילו שאינו אלא גרמא בנזיקין. וכ"כ במנחת פתים (סי' קפ"ו). ועיין בשו"ת חת"ס, שדן מה יהיה הדין בשטר שהשאיר השומר אצל המלוה שכלפי המעות שבשטר היו גרמא ומחייבין את השומר אפילו בגרמא. ולפי"ז בניד"ד באופן ששפך איש התחזוקה מים על המכשיר, האף אמנם שלא הזיקו בשעת השפיכה ורק אחר שהפעיל בעה"ב את המכשיר ומחמת שהיה רטוב התקלקל הכלי, יש לחייב את איש התחזוקה מדין שומר בגרמא. אולם אם היינו מחייבים רק מדין אדם המזיק לא

היינו מחייבים בגרמא. והנה יוצא מדברינו, שאם ידוע שנעשה בפשיעה, בדאי שיש לחייבו, גם מצד שומר, וגם מצד מזיק. וכן אם עשה שינוי לעשות שמוש שלא כדרכו, חייב. ובאופן שתוך כדי מלאכה רגילה במכשיר נשבר, פטור. ובניד"ד שניקה את המכשיר והשתחרר איזה חלק נראה שאינו נחשב כפשיעה. ואפילו אם נאמר שדנים להחשיבו כשומר שכן באומן, אם נעשה הנקיון שלא כדרכו, נראה שנחשב כאונס וקשה לחייבו, ובפרט שיתכן לומר שכבר היה מקולקל קודם לכן.

היוצא מכל האמור לעיל: באיש תחזוקה שממונה על נקיון כלי חשמל בבית, ותוך כדי עבודתו השתחרר חלק אחד מכלי, והמכשיר שבק חיים, נראה לפטור, מכיון שלא עשה שום שינוי ופשיעה במלאכתו. וטעם הפטור הוא בין מדין מתה מחמת מלאכה שהרי נשלח ע"י הבעלים לכך ובין מטעם אונס כדון טבח אומן שקלקל, שפטור אפילו בשכר (והרי איש תחזוקה זה נחשב בסוג מלאכתו כאומן שהזיק בשכר שפטור).

ואם בשעה שניקה את המכשיר שפך לתוכו מים או מיני חומרים שמקלקלים את המכשיר, בדאי שלא נהג כשורה. ואמנם לכאורה היה ניתן לחלק בין אם בשעה ששפך את המים הזיק את הכלי, לבין שהזיק הכלי בשעה שהפעילוהו קודם שנתייבש. שאם בשעת ההפעלה בידי הבעה"ב היה יבש מוכח ששפיכת המים הזיקתו וחייב. אולם אם בשעה שהפעילוהו היה המכשיר עדיין רטוב יתכן שלא נזק משפיכת המים כי אם מהפעלת המכשיר ע"י הבעה"ב זו גרמא של בעה"ב. אולם להלכה נראה לחייבו בכל אופן מכיון שעשה פעולת הזיק בהכנסת המים. ואפילו שיש ספק אם פעולה זו הזיקה את המכשיר, עליו להביא ראיה שלא התקלקל הכלי מכח מעשיו. ועוד אפילו אם לא הזיק אלא שהנזק נעשה מחמת ההפעלה של הבעלים, מ"מ גרמא בנזיקין בדאי עשה, ויש פוסקים שמחייבים שומר גם בגרמא (וכמ"ס החת"ס סי' ק"מ, ושער המשפט סי' ס"ו, וכס"י קע"ו). ועוד סיבה לחייב את איש התחזוקה מכיון שאסור לו להשאיר את הכלי במצב כזה שהוא רטוב, שבדאי יכול להגיע לדין נזק ובכל מקרה צריכים לבוא לפני ביה"ד המומחה לדיני ממונות שיבדקו את הנושא. והיי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בבריאות איתנה ונהורא מעליא אכ"ר.

בית דין צדק ובית הוראה "זרע אמת" צדק וצדק תרחף הלך אחר בית דין פה... (מנהדד לב)

בית הדין לענייני ממונות | אישות | צואות | ירושות | הסכמי גרושין | קידושין | סיוע בעריכת חוזים | שלום בית

בנשיאות ובראשות אב בית הדין בד"צ "זרע אמת", בד"צ "יורה דעה", וראש כולל הוראה ודיינות "אורות חיים ומושה" אשדוד

אב"ד מקודש הרה"ג יעקב נסים עטייה שליט"א

ובהרכב הדיינים המצויינים: מרא דאתרא רמב"ש א' הרה"ג יצחק שרבאני שליט"א

ראש כולל הוראה ודיינות "חוקי ומשפטי ישראל" הרה"ג יצחק ביטון שליט"א

הדיין המצויין רב שכונת מקור ברוך ירושלים הרה"ג אהרון ירחי שליט"א

סניפי ביה"ד:

שפת אמת 5 ב"ש

האדמו"ר זבעלז 39

אשדוד

ימים 2, 4, 6, 8, 10:30

לפתיחת תיקים

ושאלות בטלפון

054-8416719

טלפקס: 02-9990043

העלון יוצא לאור להצלחת הגה"צ נשיא מוסדות אורות חיים ומושה

הרה"ג דוד חנניה פינטו שליט"א

ולע"נ מרת אינו הצדקת מודלן מזל בת מוחה שמוחה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

ולזיווג הגון ליצחק חי בן טובה הי"ו עד פורים אמן.